

ZMIANA NAZWISKA W PAŃSTWACH UNII EUROPEJSKIEJ

DOBROMIR DZIEWULAK

NAME CHANGE IN SELECTED EU COUNTRIES

The article looks at issue of change of name of individuals in Poland, Austria, Denmark, France, Spain, the Netherlands, Germany, Portugal, Sweden, Hungary, Great Britain and Italy. The author briefly reviews relevant regulations regarding the legal change of the name and the conditions under which individuals may request commencing such a procedure.

WSTĘP

Nazwisko to podstawowy – obok imienia – czynnik służący do indywidualizacji osoby fizycznej. Jest dobrem osobistym i w przypadku jego bezprawnego naruszenia podlega ochronie sądowej¹. Nazwisko służy przede wszystkim do identyfikacji osoby, członków rodziny i jej przodków. Nazwisko zaliczamy w językoznawstwie do antroponimów. Podstawowe cechy odróżniające nazwisko od innych klas nazw osobowych to: rodzinność, dziedziczność, oficjalność oraz stabilność. Przepisy prawne regulujące możliwość zmiany nazwiska wprowadzono w Europie pod koniec XVIII wieku.

Imię (łac. *nomen*) to antroponim oznaczający i identyfikujący człowieka, osobista nazwa nadawana jakiejś osobie przez grupę, do której przynależy. Wraz z nazwiskiem, czasem patronimikiem, a rzadziej przydomkiem stanowi u większości ludów podstawowe określenie danej osoby. Imię wywodzi się prawdopodobnie od przezwiska, które rodzina nadawała dziecku, aby wyposażyć je w pewne cechy, „zaprogramować” jego przyszłość lub odwrócić nieprzychylny bieg wydarzeń. Imię było wróżbą, błogosławieństwem, życzeniem. Obecnie dawne funkcje imion są w zaniku. Większość rodziców nadaje dzieciom imiona ze względu na ładne brzmienie lub aktualnie panującą modę. Imię w znaczeniu współczesnym to osobiste, nierodowe nazwanie człowieka².

¹ *Encyklopedia popularna PWN*, Warszawa 2011, s. 678.

² *Ibidem*, s. 400.

Poniżej przedstawiono syntetyczne informacje o procedurach zmiany nazwiska oraz o regulacjach prawnych w tym zakresie występujących w wybranych państwach Unii Europejskiej³.

POLSKA

W Polsce zagadnienie zmiany imienia i/lub nazwiska reguluje Ustawa z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2008 r. nr 220, poz. 1414)⁴ oraz Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r. nr 98, poz.1071 ze zm.) i Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2006 r. nr 225, poz. 1635, ze zm.)⁵.

Zgodnie z obowiązującym prawem zmiana nazwiska następuje na pisemny wniosek osoby ubiegającej się o zmianę skierowany do kierownika Urzędu Stanu Cywilnego (USC).

³ W artykule wykorzystano informacje dostępne na stronach internetowych instytucji i organizacji w państwach Unii Europejskiej zajmujących się zagadnieniem zmiany imienia i/lub nazwiska oraz materiały z polskich placówek konsularnych uzyskane za pośrednictwem Departamentu Konsularnego MSZ RP.

⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20082201414> [dostęp 27 czerwca 2012].

⁵ http://www.mf.gov.pl/_files_/podatki/oplata_skarbowa/tekst_ustawy_os_ustalony_ostatecznie.pdf [dostęp 27 czerwca 2012].

Wniosek musi być uzasadniony. Zmianę nazwiska można dokonać w Polsce wyłącznie z ważnych powodów, w szczególności, gdy dotyczą zmiany nazwiska ośmieszającego lub nieliczącego z godnością człowieka na nazwisko:

- używane lecz nie będące nazwiskiem prawnym (np. pseudonim artystyczny),
- które zostało bezprawnie zmienione,
- noszone zgodnie z przepisami prawa państwa, którego obywatelstwo również wnioskodawca posiada.

Nazwisko nie może zostać zmienione (wniosek o zmianę nazwiska nie zostanie uwzględniony) na nazwisko historyczne, wślawione na polu kultury i nauki, działalności politycznej, społecznej albo wojskowej, chyba, że osoba ubiegająca się o zmianę nazwiska posiada członków rodziny o takim nazwisku – co należy udokumentować aktami stanu cywilnego – lub jest powszechnie znany pod tym nazwiskiem.

Nazwisko może zmienić jedna osoba lub małżonkowie. Jeżeli małżonkowie są rodzicami małoletnich dzieci to zmiana nazwiska obojga rodziców rozciąga się na ich małoletnie dzieci. Jeżeli zmiana nazwiska dotyczy tylko jednego z rodziców, rozciągnięcie jej na małoletnie dziecko wymaga zgody drugiego z rodziców, wyrażonej osobiście przed kierownikiem lub zastępcą kierownika USC. W razie braku porozumienia między rodzicami, każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu. Decyzja co do zmiany nazwiska małoletniego dziecka zapada po uprawomocnieniu się postanowienia sądu.

O zmianę nazwiska małoletniego dziecka występują obydwoje rodzice, chyba, że jedno z nich nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, nie żyje lub nie jest znany bądź jest pozbawiony władzy rodzicielskiej. W sytuacji, gdy rodzice występują o zmianę nazwiska dziecka, które ukończyło 13 lat potrzebna jest pisemna zgoda nieletniego, wyrażona osobiście przed kierownikiem lub zastępcą kierownika USC.

Procedura zmiany nazwiska podlega opłacie skarbowej za wydanie decyzji (37 zł). Zwolnione z opłaty skarbowej są decyzje o przywróceniu nazwiska osobie, której bezprawnie je zmieniono oraz jeżeli wnioskodawca udokumentuje stan swojego ubóstwa.

AUSTRIA

W Austrii możliwość zmiany nazwiska reguluje Ustawa o zmianie nazwisk i imion *Namensänderungsgesetz* – NÄG z 22 marca 1988 r. (BGBl nr 195/1988)⁶, ostatnio nowelizowana 10 stycznia 2012 r. (BGBl nr 37/2012).

Zgodnie z ustawą, o zmianę nazwiska oraz imienia mogą ubiegać się obywatele Austrii oraz osoby przebywające na stałe w Austrii: bezpaństwowcy, osoby o niewyjaśnionej przynależności państwowej, osoby posiadające status azylanta. Zmiana imienia i/lub nazwiska następuje na pisemny wniosek zainteresowanego, poprzez udzielenie urzędowego zezwolenia na taką zmianę. Wniosek o zmianę nazwiska należy złożyć na

specjalnym formularzu i skierować go do urzędu właściwego ze względu na miejsce pobytu. W miastach jest to magistrat, a w terenie – urząd administracji lokalnej (*Bezirkshauptmannschaft*). Pisemny wniosek powinien zawierać: nazwisko, imię (lub imiona), adres zamieszkania, datę i miejsce urodzenia, przynależność państwową, podanie powodów złożenia wniosku o zmianę imienia i/lub nazwiska, podanie imienia i/lub nazwiska, na które zainteresowany wnosi o zmianę wraz z podaniem kolejności imion, podpis wnioskodawcy lub jego ustawowego przedstawiciela. Do wniosku należy dołączyć następujące dokumenty: akt urodzenia, akt ślubu lub zaświadczenie o przebywaniu w związku partnerskim, prawomocne orzeczenie rozwodowe lub prawomocne rozwiązanie związku partnerskiego, zaświadczenie o obywatelstwie, dokument ze zdjęciem.

Ustawa o zmianie nazwisk i imion – NÄG w § 2 wymienia następujące podstawy zezwolenia na zmianę:

- dotychczasowe nazwisko brzmi ośmieszająco lub nieprzyzwoicie;
- dotychczasowe nazwisko jest trudne do wymówienia lub do napisania;
- dotychczasowe imię nie jest zgodne z płcią wnioskodawcy;
- wnioskodawca był obcokrajowcem, a zmiana nazwiska ułatwi integrację i wystąpił z wnioskiem w ciągu dwóch lat po przyznaniu austriackiego obywatelstwa;
- wnioskodawca chce otrzymać nazwisko, które dotychczas w dobrej wierze używał, choć nie było ono jego prawnym nazwiskiem;
- imiona i nazwisko, jak również data urodzenia wnioskodawcy pokrywają się z danymi innej osoby, co może prowadzić do mylenia osób;
- wnioskodawca chce otrzymać nazwisko swojego partnera;
- wnioskodawca chce otrzymać nazwisko swoich rodziców lub jednego z rodziców, albo osoby, od której pochodzi jego dotychczasowe nazwisko, zmienione już przez tę osobę;
- małoletni wnioskodawca chce otrzymać nazwisko osoby, która jest jego ustawowym opiekunem lub pod którego opieką znajduje się i okoliczności wskazują, że opieka przewidziana jest na dłuższy okres;
- wnioskodawca wiarygodnie uzasadni, że zmiana nazwiska jest konieczna.

Ustawa o zmianie nazwisk i imion w § 3 wymienia katalog powodów odmowy wydania zgody na taką zmianę. Zgody nie udziela się jeżeli:

- zmiana umożliwi ominięcie przepisów prawa;
- nowo wybrane nazwisko brzmi ośmieszająco, nieprzyzwoicie lub nie jest używane dla określenia osób fizycznych;
- nowo wybrane nazwisko jest używane zgodnie z przepisami przez inną osobę, która ma powody, aby nie dopuścić do używania tego samego nazwiska przez wnioskodawcę;
- nowo wybrane nazwisko składa się z wielu nazwisk;
- zmiana imienia lub nazwiska może być szkodliwa dla osoby, która jeszcze nie posiada zdolności do czynności prawnych;
- nowo wybrane imię nie jest używane lub nie odpowiada płci wnioskodawcy;

⁶ Bundesgesetz vom 22. März 1988 über die Änderung von Familiennamen und Vornamen (Namensänderungsgesetz – NÄG) StF: BGBl. Nr. 195/1988 (NR: GP XVII RV 467 AB 510 S. 54. BR: 3452 AB 3454 S. 499.) [dostęp 25 czerwca 2012]. <http://www.ris.bka.gv.at/Geltende-Fassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005648> [dostęp 25 czerwca 2012].

- wnioskodawca występuje o zmianę nazwiska lub imienia, które otrzymał w wyniku wcześniejszego zezwolenia na jego zmianę.

W Austrii, zgodnie przepisami ustawy, zgoda na zmianę nazwiska nie jest uzależniona od uzasadnienia wniosku. Może być również wydana bez istnienia szczególnie ważnych powodów, jeżeli nie występują przeszkody wymienione w § 3 ustawy NAG.

Koszt całej procedury zmiany nazwiska/imienia wynosi 559,90 euro:

- złożenie wniosku 14,30 euro oraz
- opłata za zezwolenie na zmianę 545,60 euro (382,60 euro opłata skarbową plus 163 euro opłata administracyjna).

DANIA

W Danii możliwość zmiany nazwiska uregulowana jest Ustawą o nazwiskach *Bekendtgørelse af navneloven – LBK 392 z 1 maja 2012 r.*⁷ O zmianę nazwiska może wystąpić każdy zainteresowany, zarówno obywatel duński, jak i cudzoziemiec posiadający w Danii prawo pobytu. Ustawodawstwo duńskie wyróżnia następujące powody zmiany nazwiska. Są to: zmiana związana z zawarciem tradycyjnego związku małżeńskiego lub zawarciem związku partnerskiego oraz inne umotywowane powody.

Urzędem odpowiedzialnym za wydanie decyzji o zmianie nazwiska jest duński kościół narodowy (bez względu na wyznanie czy przynależność do związku wyznaniowego – urządnik parafialny działa jak urządnik stanu cywilnego w Polsce). W regionie Południowej Jutlandii decyzję o zmianie nazwiska podejmuje urządnik cywilny (kierownik rejestru ludności).

Wnioski o zmianę nazwiska sporządza się na specjalnym formularzu. Formularz nie przewiduje miejsca na wpisanie uzasadnienia, zatem zmiana nazwiska nie musi być uzasadniona, lecz jest obwarowana pewnymi warunkami i zasadami. Są one następujące:

- na zmianę nazwiska związaną z zawarciem związku małżeńskiego lub partnerskiego musi wyrazić zgodę małżonek lub partner, którego nazwisko przyjmuje drugi małżonek (także w przypadku połączenia nazwisk obu małżonków),
- na zmianę nazwiska w związku z przysposobieniem lub umieszczeniem w rodzinie zastępczej musi wyrazić zgodę osoba (przysposabiający, rodzic zastępczy), której nazwisko przyjmuje przysposobiony lub umieszczony w rodzinie zastępczej,
- na zmianę nazwiska dziecka w wieku 12–18 lat, wymagana jest jego zgoda,
- w przypadku zmiany nazwiska dziecka w wieku poniżej 12 roku życia, obowiązkowe jest zapytanie dziecka o jego zdanie i w miarę możliwości, wzięcie tego zdania pod uwagę przy podejmowaniu decyzji. Przed podjęciem decyzji przez urządника dziecko może być wezwane na rozmowę w celu doprecyzowania rzeczywistych powodów planowanej zmiany nazwiska.

⁷ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=141282> [dostęp 27 czerwca 2012].

Nowe nazwisko niezwiązane z zawarciem związku małżeńskiego lub partnerskiego powinno spełniać następujące warunki:

- nie może być nazwiskiem rzadkim noszonym w Danii przez mniej niż 2000 osób (tzw. nazwiska chronione) – chyba, że wykaże się związek z tym nazwiskiem (np. nosiła je babka lub pradziadek);
- wnioskodawca musi wykazać związek z nowym nazwiskiem. Na przykład że było nazwiskiem wcześniej używanym przez wnioskodawcę, jego rodziców, dziadków, pradziadków lub prapradziadków. Ewentualnie zmiana może nastąpić na nazwisko, które dotychczas było noszone przez wnioskodawcę jako „śródnazwisko”, lub jest nazwiskiem męża matki lub żony ojca wnioskodawcy (tu wymagana jest zgoda męża matki lub żony ojca na przyjęcie nazwiska przez wnioskodawcę). Podobna procedura dotyczy przyjęcia nazwiska matki zastępczej lub ojca zastępczego.

FRANCJA

Zmiana nazwiska we Francji jest procedurą bardzo trudną i długotrwałą. Współczesne konsekwencje posiadania i używania nazwiska wywodzą się z prawa okresu Wielkiej Rewolucji Francuskiej, kiedy to zostały zapisane w artykule 1 ustawy z dnia 6 fructidor II r. (data według francuskiego kalendarza rewolucyjnego odpowiadająca 23 sierpnia 1794 r.). Artykuł ten stanowi ogólną zasadę, że jedynym nazwiskiem, które można nosić przez całe życie jest to wpisane w akt urodzenia.

Współcześnie prawo zezwala na używanie innego nazwiska – tzw. nazwisko używane (*nom d'usage*), które wpisuje się do dowodu osobistego (*carte nationale d'identité*) w rubryce – drugie nazwisko (*deuxième nom*). Nazwiskiem tym może być np. jedno z nazwisk rodziców lub nazwisko współmałżonka. W tym celu wystarczy złożyć wniosek, dołączyć akt urodzenia i ewentualnie akt małżeństwa. Drugie nazwisko widnieje w dokumentach tożsamości pod nazwiskiem głównym (wpisanym w akcie urodzenia).

We Francji aktualne procedury zmiany nazwiska określone są Dekretem nr 94-52 z dnia 20 stycznia 1994 r. (*Décret n°94-52 du 20 janvier 1994 relatif à la procédure de changement de nom*)⁸.

Zgodnie z dekretem w niektórych przypadkach np. gdy nazwisko ma charakter ośmieszający lub działa na szkodę danej osoby, można rozważyć procedurę zmiany nazwiska. Dekret z dnia 20 stycznia 1994 r. dokładnie opisuje czynności, które należy wykonać w sprawie zmiany nazwiska. Po pierwsze, należy opublikować w Dzienniku Ustaw i w dzienniku ogłoszeń prawnych tekst o zamiarze zmiany nazwiska, podając nazwisko nowo wybrane. Następnie, skierować do Ministra Sprawiedliwości wniosek, w postaci zwykłego listu, uzasadniający zmianę nazwiska. Decyzja o wyrażeniu zgody na zmianę nazwiska zostaje wydana nie wcześniej, niż po upływie dwóch miesięcy od daty opublikowania w Dzienniku Ustaw tekstu

⁸ Décret n°94-52 du 20 janvier 1994 relatif à la procédure de changement de nom. NOR: JUSC9420046D. Version consolidée au 29 décembre 2005. [dostęp 26 czerwca 2012], <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000005615144> [dostęp 26 czerwca 2012].

o zamiarze zmiany nazwiska. W przypadku odmowy wyrażenia zgody, możliwe jest złożenie apelacji do Rady Stanu.

Osobami uprawnionymi do złożenia wniosku o zmianę nazwiska dziecka są jego rodzice. Rodzice mają prawo ubiegać się o zmianę nazwiska ich nieletnich dzieci poprzez złożenie wspólnego wniosku w merostwie). Zmiana nazwiska ich nieletnich dzieci może wynikać z chęci zmiany nazwiska matki, które nosi dziecko na nazwisko ojca (np. w przypadku późnego uznania dziecka przez ojca). Istnieje także możliwość dopisania nazwiska jednego rodzica do nazwiska drugiego. Zgodnie z art. 311-23 Kodeksu cywilnego, wzmianka o zmianie nazwiska zapisywana jest wówczas na marginesie aktu urodzenia. Jeżeli dziecko ukończyło 13 lat, samo musi wyrazić zgodę na zmianę nazwiska.

W przypadku braku porozumienia między rodzicami, który uniemożliwia złożenie wspólnego wniosku, sprawa zmiany nazwiska dziecka kierowana jest do sądu do spraw rodzinnych. Sad rozpatruje wniosek, biorąc pod uwagę zabezpieczenie interesów dziecka oraz innych interesów, zwłaszcza interesów rodzica, który nie zgadza się na to, aby dziecko nosiło jego nazwisko.

HISZPANIA

W Hiszpanii możliwość zmiany nazwiska regulują następujące akty prawne:

- artykuł 109 Kodeksu Cywilnego – Dekret Królewski z 25 czerwca 1889 r.⁹;
- artykuły 55–62 ustawy o Rejestrze Cywilnym z 8 czerwca 1957 r.¹⁰;
- artykuły 192–218 dekretu przyjmującego Rozporządzenie o Rejestrze Cywilnym z 14 listopada 1958 r.¹¹.

Z wnioskiem o zmianę nazwiska może wystąpić każda osoba pełnoletnia, której zmiana ma dotyczyć oraz przedstawiciele ustawowi małoletnich. Zmiana nazwiska może nastąpić ze względu na:

- chęć zmiany kolejności noszonych nazwisk;
- przyjęcie obywatelstwa hiszpańskiego;
- przysposobienie;
- zmianę nazwiska obcego na inne, które przynależne jest wnioskodawcy (za względu na powiązania rodzinne) lub jedno z popularnie używanych nazwisk;
- zmianę nazwiska, które zostało nadane z naruszeniem obowiązujących przepisów;
- przemoc wobec płci przeciwnej lub inne podobne przypadki.

Zmiana nazwiska może polegać na zmianie kolejności noszonych nazwisk, dodaniu nazwiska, zmiany liter lub akcentów, przetłumaczeniu lub zapisie fonetycznym w języku hiszpańskim, dodaniu lub zastąpieniu innym nazwiskiem. Wniosek o zmianę nazwiska musi być odpowiednio uzasadniony i nie może mieć wpływu na prawa osób trzecich.

⁹ <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1889-4763> [dostęp 26 czerwca 2012].

¹⁰ Ley de 8 de junio de 1957, sobre el Registro Civil, <http://legislacion.vlex.es/vid/ley-registro-civil-127163> [dostęp 26 czerwca 2012].

¹¹ http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/rrc.html [dostęp 26 czerwca 2012].

HOLANDIA

W Królestwie Niderlandów możliwość zmiany nazwiska reguluje Kodeks Cywilny (*Burgerlijk Wetboek*)¹² oraz zarządzenie dotyczące zmiany nazwiska (*Besluit geslachtsnaamwijziging*).¹³

O zmianę nazwiska może wystąpić każda osoba pełnoletnia posiadająca obywatelstwo niderlandzkie. W imieniu osoby niepełnoletniej z wnioskiem występują rodzice lub opiekunowie prawni. Zmianę nazwiska osoby pełnoletniej dopuszcza się z następujących powodów¹⁴:

- nazwisko jest trudne do wymówienia;
- zamiana nazwiska matki na nazwisko ojca lub odwrotnie;
- powrót do pierwotnego nazwiska, które zostało zmienione przez rodziców gdy wnioskodawca był dzieckiem;
- zmiana nazwiska po rozwodzie;
- zmiana nazwiska, które zawiera w sobie wyrazy lub skrajzenia obraźliwe lub ośmieszające;
- zmiana nazwiska, które jest bardzo popularne;
- zmiana nazwiska, w którym znajdują się błędy ortograficzne;
- zmiana nazwiska poprzez dodanie nazwiska przodków (jeśli było kiedyś dwuczłonowe).

Decyzję w sprawie zmiany nazwiska podejmuje holenderskie Ministerstwo Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (*Ministerie van Veiligheid en Justitie*). Do ministerstwa składa się odpowiedni wniosek z podaniem powodów zmiany. Powody należy szczegółowo uzasadnić i dołączyć odpowiednie dokumenty potwierdzające celowość składania wniosku. W każdym jednak przypadku należy przedłożyć kopię dokumentu tożsamości oraz odpis aktu urodzenia. Osoba karana może wystąpić z wnioskiem o zmianę nazwiska pod warunkiem, że zmiana nazwiska nie jest ani bezpośrednio, ani pośrednio związana z ukryciem popełnionego przestępstwa.

NIEMCY

W Republice Federalnej Niemiec procedurę zmiany nazwiska można przeprowadzić w oparciu o Kodeks Cywilny (*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*)¹⁵, Ustawę o wypędzonych (*Bundesvertriebenengesetzes – BVFG*)¹⁶, Ustawę o mniejszościach w zakresie zmiany nazwisk (*Minderheiten-Namensänderungsgesetz*)¹⁷ oraz Ustawę o zmianie nazwisk i imion (*Gesetz über die Änderung von Familiennamen und Vornamen – NamÄndG*)¹⁸.

¹² <http://www.wetboek-online.nl/wet/BW1.html> [dostęp 26 czerwca 2012].

¹³ http://wetten.overheid.nl/BWBR0008951/geldigheidsdatum_02-07-2012 [dostęp 2 lipca 2012].

¹⁴ Bardziej szczegółowe informacje na temat procedur zmiany nazwiska w Królestwie Niderlandów znajdują się w specjalnej broszurze opublikowanej w języku niderlandzkim, www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/09/19/naamswijziging.html [dostęp 26 czerwca 2012].

¹⁵ <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> [dostęp 20 czerwca 2012].

¹⁶ <http://www.gesetze-im-internet.de/bvfg/index.html> [dostęp 20 czerwca 2012].

¹⁷ http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/mindnam_ndg/gesamt.pdf [dostęp 20 czerwca 2012].

¹⁸ http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/nam_ndg/gesamt.pdf [dostęp 20 czerwca 2012].

Zgodnie z § 1 Ustawy *NamÄndG* wniosek o zmianę nazwiska może złożyć:

- obywatel Niemiec;
- bezpaństwowiec posiadający miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Niemczech;
- obcokrajowiec bez ojczyzny posiadający miejsce zwykłego pobytu w Niemczech;
- uchodźca i osoba ubiegająca się azyl posiadająca miejsce zamieszkania w Niemczech;
- małżonkowie, gdy jeden z nich jest obcokrajowcem, w przypadku zmiany nazwiska (ustalonego w oparciu o przepisy prawa niemieckiego) na nazwisko rodowe jednego z małżonków.

Procedura prawna zmiany nazwiska związana jest ze złożeniem odpowiedniego oświadczenia lub wniosku opartego na odpowiednim akcie prawnym. O zmianę nazwiska można wystąpić poprzez złożenie:

- oświadczenia w kontekście prawa rodzinnego na podstawie kodeksu cywilnego;
- oświadczenia na podstawie § 94 Ustawy o wypędzonych oraz § 2 Ustawy o mniejszościach w zakresie zmiany nazwisk;
- pisemnego wniosku na podstawie ustawy o zmianie nazwisk i imion.

Oprócz trybu opartego na oświadczeniu, zmiana nazwiska może zostać także przeprowadzona w trybie administracyjnym. Tryb ten może być stosowany, gdy zmiana nazwiska nie może zostać przeprowadzona na podstawie *BGB*, *BVFG* lub ustawy o mniejszościach. Zgodnie § 3 *NamÄndG* tryb administracyjny zmiany nazwiska może być zastosowany wyłącznie, gdy jest on uzasadniony ważnymi powodami. Ważnym powodem może być „interes wnioskodawcy zasługujący na ochronę”, który może zaistnieć:

- w przypadku występowania dużej liczby osób używających identyczne nazwisko na niewielkim obszarze, gdy zachodzi ryzyko częstych pomyłek;
- w przypadku nazwisk ośmieszających lub obraźliwych;
- w przypadku skomplikowanej pisowni lub wymowy nazwiska, gdy stanowi to duże utrudnienie dla wnioskodawcy. Przy czym fakt, iż nazwisko posiada obce brzmienie nie jest dostatecznym powodem do jego zmiany;
- w ramach postępowania o nadanie obywatelstwa niemieckiego, gdy dotychczasowe nazwisko wskazuje na obce pochodzenie, a zmiana nazwiska ma na celu lepszą integrację wnioskodawcy;
- w celu wsparcia resocjalizacji. Dotyczy osób, które popełniły przestępstwo i posiadają rzadkie lub charakterystyczne nazwisko, które utrwaliło się za pośrednictwem mediów w pamięci społeczeństwa;
- w celu ujednoczenia nazwisk w nowej rodzinie. Dotyczy przypadku zawarcia nowego związku małżeńskiego przez uprawnionego do opieki rodzica;
- w przypadku dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej, jeśli odpowiada to jego dobru;
- w przypadku osoby pochodzenia niemieckiego, której nazwisko zostało zmienione na nazwisko obce;
- w celu ujednoczenia nazwiska noszonego zgodnie z prawem innego państwa. Dotyczy osoby posiadającej również obywatelstwo innego państwa.

Wniosek o zmianę nazwiska należy złożyć w formie pisemnej we właściwym organie administracji. Może to być urząd stanu cywilnego lub inna wyznaczona do tego jednostka organizacyjna, np.: dział prawny urzędu dzielnicowego. W przypadku osób przebywających poza granicami Niemiec możliwe jest złożenie wniosku w niemieckiej placówce dyplomatycznej lub konsularnej.

PORTUGALIA

W Portugalii procedura zmiany nazwiska regulowana jest przez Kodeks Stanu Cywilnego – Rozporządzenie z mocą ustawy nr 131/95¹⁹ z 6 czerwca 1995 r. z późniejszymi zmianami (ostatnia nowelizacja z marca 2011 r.). O zmianie imion i nazwisk stanowi art. 104 rozporządzenia. Zgodnie z rozporządzeniem zmiana nazwiska w akcie urodzenia możliwa jest jedynie na wniosek zainteresowanego i po uzyskaniu zgody kierownika Centralnego Urzędu Stanu Cywilnego – tzw. szczególnie tryb zmiany nazwiska. W przypadku zastosowania tego trybu, konieczny jest pisemny wniosek zainteresowanego zawierający szczegółowe uzasadnienie wraz z dowodami potwierdzającymi i wyjaśniającymi powody zmiany nazwiska lub imienia. Wnioskodawca zobowiązany jest także dołączyć zaświadczenie z krajowego rejestru karnego (dotyczy osób powyżej 16. roku życia).

Rozporządzenie nr 131/95 nie zawiera zamkniętego katalogu sytuacji, w których można wystąpić o zmianę nazwiska. Określa natomiast przypadki, w których zmiana nazwiska nie wymaga uzyskania uprzedniej zgody – tzw. prosty tryb zmiany nazwiska. W tym trybie można wystąpić z wnioskiem o zmianę nazwiska w związku z:

- uznaniem ojcostwa/macierzyństwa;
- przysposobieniem następującym po sporządzeniu aktu urodzenia;
- małżeństwem, rozwodem, owdowieniem;
- sprostowaniem aktu urodzenia.

Jeżeli wniosek o zmianę nazwiska dotyczy osoby małoletniej, to powinien być złożony przez rodziców lub przez jednego z nich wraz ze zgodą drugiego. Decyzję w sprawie zmiany nazwiska wydaje Centralny Urząd Stanu Cywilnego.

SZWECJA

W Szwecji zmianę nazwiska reguluje Ustawa o imionach i nazwiskach z dnia 24 czerwca 1982 r. (*Namnlag* 1982:670)²⁰ z późniejszymi zmianami.

O zmianę nazwiska może wystąpić osoba pełnoletnia bez względu na posiadane obywatelstwo. Jedynym warunkiem jest uregulowany stały pobyt w Szwecji. W odniesieniu do osób małoletnich, z pisemnym wnioskiem o zmianę nazwiska mogą wystąpić prawni opiekunowie dziecka. Dodatkowo małoletni, którzy ukończyli 12 lat mają obowiązek wyrażenia swojej zgody na zmianę imienia lub nazwiska.

¹⁹ Decreto-Lei nr 131/95 de 6 de Junho; http://www.cga.pt/Legislacao/DL_19950606131.pdf [dostęp 20 czerwca 2012].

²⁰ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19820670.htm> [dostęp 20 czerwca 2012].

W Szwecji w sprawach o zmianę nazwiska decyzje podejmuje dwa urzędy:

- Urząd Skarbowy i Ewidencji Ludności (*Skatteverket*), który realizuje procedurę zmiany nazwiska w trybie „zgłoszenia” (usunięcie nazwiska panińskiego, powrót do nazwiska rodowego, nabycie nazwiska rodzica adopcyjnego lub zastępczego – w przypadku małoletnich).
- Urząd Patentowo-Rejestracyjny (*Patent- och Registreringsverket*) realizujący procedurę zmiany nazwiska w trybie „wniosku” (wszystkie pozostałe przypadki zmiany nazwiska).

Bez względu na zastosowany tryb zmiany nazwiska i wykorzystywane formularze w pisemnym wniosku należy podać krótkie uzasadnienie powodu zmiany. Nie istnieją ograniczenia prawne dotyczące osób wcześniej karanych, które powzięły zamiar zmiany nazwiska.

Ogólnymi wymogami formalnymi przy składaniu wniosku lub zgłoszenia są:

- pełnoletność;
- zdolność do czynności prawnych;
- dokonanie bezzwrotnej opłaty w wysokości 1800 koron szwedzkich tj. ok. 900 zł. (wyłącznie w sprawach prowadzonych przez Urząd Patentowo-Rejestracyjny),
- wypełniony i podpisany własnoręcznie formularz wraz z wyciągiem z ewidencji ludności i ew. dodatkowymi dokumentami wymaganymi w konkretnej sprawie (np. administracyjne pełnomocnictwo procesowe).

WĘGRY

Na Węgrzech kwestie zmiany nazwiska uregulowane są Rozporządzeniem z mocą ustawy nr 17 z 1982 r. o księgach stanu cywilnego, procedurze zawierania małżeństw i używania imion²¹.

O zmianę nazwiska i/lub imienia nadanych przy urodzeniu może wystąpić każdy obywatel węgierski. Warunkiem zmiany nazwiska i/lub imienia jest wpis aktu urodzenia czy małżeństwa w węgierskich księgach stanu cywilnego (w przypadku aktów zagranicznych wymagana jest ich transkrypcja). W przypadku osoby ubezwłasnowolnionej wniosek o zmianę nazwiska składa jej prawny opiekun.

Prośbę o zmianę nazwiska i/lub imienia należy uzasadnić. Decyzję podejmuje minister odpowiedzialny za księgi stanu cywilnego (minister administracji publicznej i sprawiedliwości) po dokonaniu oceny przesłanek do zmiany. Najczęstsze uzasadnienia to: zmiana bądź pogorszenie się sytuacji rodzinnej, zbyt długie bądź zbyt krótkie nazwisko lub negatywne znaczenie nazwiska. Dla obywateli Węgier zamieszkujących zagranicą najczęstszym powodem jest zarejestrowanie nazwiska wg pisowni kraju zamieszkania po tym, jak obywatel uzyskał obywatelstwo kraju zamieszkania. Odnosi się to głównie do niemieckojęzycznej bądź anglojęzycznej pisowni.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach prawo zezwala na dokonanie zmiany nazwiska, które w zapisie pozostaje w sprzeczności z powszechnymi zasadami pisowni stosowanymi na Węgrzech. W wyjątkowych sytuacjach wydana może

być zgoda na ponowną zmianę nazwiska w ciągu 5 lat. Brak jest ograniczeń w zmianie nazwiska dla osób wcześniej karanych lub aktualnie odbywających karę. Na Węgrzech dopuszcza się nadawanie tylko tych imion, które znajdują się w rejestrze prowadzonym przez Instytut Językoznawstwa Węgierskiej Akademii Nauk. Wyjątek od tej reguły stanowią imiona nadawane osobom należącym do jednej z trzynastu oficjalnie uznanych mniejszości.

Wniosek o zmianę nazwiska musi być złożony osobiście w urzędzie stanu cywilnego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania. Czas oczekiwania na decyzję wynosi 60 dni. Procedura zmiany nazwiska i/lub imienia podlega opłacie. W przypadku pierwszego wniosku opłata ta wynosi 10 000 forintów (ok. 35 euro); w przypadku każdego następnego wniosku opłata ta wynosi 50 000 forintów (ok. 175 euro). Opłata nie podlega zwrotowi, nawet jeśli decyzja jest odmowna.

W przypadku pozytywnej decyzji dotyczącej zmiany nazwiska, minister administracji publicznej i sprawiedliwości zawiadamia z urzędu właściwy urząd stanu cywilnego prowadzący księgi urodzenia lub dokumentację zawarcia małżeństwa wnioskodawcy. Kierownik urzędu stanu cywilnego przeprowadza uzupełnienie wpisów o wzmianki dotyczące zmiany nazwiska i/lub imienia, po czym przekazuje je do elektronicznego rejestru obywateli zawierającego dane osobowe i adresowe (rejestr taki prowadzony jest przez Centralny Urząd Administracji Elektronicznej). Urząd ten – zgodnie z przepisami ustawowymi – przekazuje informacje do organów skarbowych i funduszu zdrowia.

Wymiana dokumentu tożsamości i innych dokumentów pozostaje obowiązkiem osoby, która wystąpiła o zmianę.

WIELKA BRYTANIA (ANGLIA I WALIA)

W Anglii i Walii osoba, które chce nazywać się inaczej niż dotychczas może zmienić swoje nazwisko w dowolnym czasie, pod warunkiem że nie uczyni tego z zamiarem oszukania innej osoby. Choć nie istnieje procedura prawna określająca sposób zmiany nazwiska i/lub imienia, to jednak może zaistnieć konieczność okazania dowodu na to, że dokonano takiej zmiany. Potrzeba udowodnienia zmiany może zaistnieć w różnych okolicznościach, np. przy wystąpieniu o paszport.

W zależności od potrzeb dokumentem potwierdzającym zmianę nazwiska może być:

- **list od osoby godnej zaufania** (*a letter from a responsible person*) – to forma zaświadczenia wydanego przez osobę powszechnie znaną, obdarzoną szacunkiem i zaufaniem (np. lekarz rodzinny, adwokat, ksiądz, minister, członek parlamentu), w którym wyjaśnia powód zmiany nazwiska na nowe wraz z podaniem nowego nazwiska;
- **obwieszczenie publiczne** (*a public announcement*) – to forma ogłoszenia publicznego informującego o zmianie nazwiska wraz z podaniem nowego. Ogłoszenie takie można zamieścić np. w prasie lokalnej lub ogólnokrajowej, a jego kopia służy potwierdzeniu faktu dokonania zmiany nazwiska;
- **pisemne oświadczenie** (*a statutory declaration*) – jest powszechnie stosowanym dokumentem umożliwiającym potwierdzenie czegoś w celu spełnienia wymagań prawnych, gdy żaden inny dowód prawdy nie jest

²¹ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95200004.TV [dostęp 20 czerwca 2012].

dostępny (np. potwierdzenie tożsamości, narodowości, stanu cywilnego, pochodzenia i rodzaju towarów na wywóz i przywóz). W sytuacji zmiany nazwiska dokument potwierdza fakt dokonania zmiany nazwiska;

- dokument o nazwie **Deed Poll** – (pełna nazwa *Deed Poll of Change of Name*²²) jest dokumentem wydawanym w Wielkiej Brytanii, najczęściej przez *UK Deed Poll Service*, w celu umożliwienia zmiany imienia i/lub nazwiska. Podpisująca go osoba zobowiązuje się do:
 - zaprzestania używania swojego dawnego imienia i/lub nazwiska;
 - stosowania wyłącznie nowego imienia i/lub nazwiska z dniem podpisania dokumentu;
 - przedstawiania nowych danych jako tych, które mają być użyte wobec podpisującego.

Dla potrzeb *Deed Poll* wyróżnia się możliwość skorzystania z czterech procedur aplikacyjnych: aplikacja przesłana korespondencyjnie, telefonicznie, za pomocą Internetu, bądź złożona osobiście w siedzibie firmy oferującej usługę. Po wypełnieniu aplikacji, wnioskodawca otrzymuje dokument, który w chwili podpisania, w obecności niezależnego świadka, zyskuje moc prawną i zobowiązuje podpisującego do używania nowego imienia lub nazwiska. *Deed Poll* uznawany jest przez wszystkie instytucje i organizacje w Wielkiej Brytanii, zarówno rządowe, jak i prywatne. Wnioskodawca zobowiązany jest do samodzielnego poinformowania zainteresowanych instytucji o zmianie swoich danych osobowych.

WŁOCHY

We Włoszech aktem prawnym regulującym możliwość zmiany nazwiska jest Dekret Prezydenta Republiki Włoskiej (D.P.R.) nr 396 z 3 listopada 2000 r. Został on zmieniony Dekretem Prezydenta Republiki Włoskiej nr 54 z 13 marca 2012 r.²³, opublikowanym w Monitorze Włoskim z dnia 10 maja 2012 r pod poz.108 (*Gazzetta Ufficiale* N. 108 del 10 Maggio 2012). Dekret nr 54 obowiązuje od 9 lipca 2012 r. Dekrety Prezydenta Republiki Włoskiej mają moc ustawy.

Artykuł 89 wspomnianego wyżej aktu prawnego, po zmianach wchodzących w życie 9 lipca 2012 r. stanowi, że każdy obywatel włoski, z wyjątkiem przypadków podlegających bezpośredniej korekcie przez upoważnionego urzędnika stanu cywilnego (np. pomyłka pisarska, korekta nazwiska osoby od urodzenia posiadającej obywatelstwo włoskie i innego kraju, nazwisko osoby nieletniej po uznaniu jej przez ojca, wyrok sądu innego kraju o zmianie nazwiska), jeśli chce zmienić imię lub dodać inne imię do noszonego, albo chce zmienić nazwisko, także ośmieszające lub nieliczące z godnością człowieka lub zdradzające pochodzenie, albo też chce dodać inne nazwisko do noszonego, musi złożyć wniosek do prefekta prowincji

według miejsca zameldowania lub tego, któremu podlega urząd stanu cywilnego miejsca urodzenia wnioskodawcy.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Włoch w okólniku nr 14/2012 z dnia 21 maja 2012 r. wymienia powody, na jakie można powołać się we wniosku o zmianę nazwiska (katalog nie ma charakteru zamkniętego). Są to:

- dodanie nazwiska matki;
- zamiana z nazwiska ojca na nazwisko matki;
- zmiana nazwiska po uzyskaniu obywatelstwa włoskiego (naturalizacji);
- doprowadzenie do ujednoczenia nazwiska noszonego we Włoszech z noszonym w kraju obywatelstwa.

Zgodnie z art. 89 D.P.R. nr 396 wnioskodawca we wniosku o zmianę imienia lub nazwiska powinien przedstawić uzasadnienie swojej prośby oraz wskazać wyraźnie, na czym ma polegać zmiana. We Włoszech zabroniona jest zmiana nazwiska na nazwisko historyczne (także arystokratyczne), co mogłoby mylnie sugerować przynależność wnioskodawcy do znamienitych lub znanych rodzin w miejscu jego urodzenia lub zameldowania. Zmiana nazwiska na wyżej wspomniane podlega postępowaniu sądowemu.

Po złożeniu wniosku procedura administracyjna obejmuje wstępne badanie wniosku, zgodę na ogłoszenie na gminnej tablicy informacyjnej w miejscu urodzenia i zameldowania wnioskodawcy (okres wywieszenia ogłoszenia to 30 dni kalendarzowych) oraz ewentualne wskazanie osób, które swoim staraniem wnioskodawca winien zawiadomić o zmianie nazwiska. Po potwierdzeniu prawidłowości ogłoszenia (wymagane potwierdzenie urzędnika gminnego) oraz przy braku lub wpłynięciu sprzeciwu decyzję podejmuje prefekt prowincji, czyli przedstawiciel władzy wykonawczej (rządu) na terytorium prowincji. Decyzja jest podejmowana według własnego uznania (*discrezione amministrativa*) z poszanowaniem przepisów prawa, interesu publicznego i interesu wnioskodawcy. W przypadku zgody prefekta na zmianę imienia lub nazwiska – pomimo sprzeciwów – na wnioskodawcy ciąży obowiązek powiadomienia oponentów o wprowadzonej zmianie. Postanowienia o zmianie imienia lub nazwiska, staraniem zainteresowanych, winny zostać odnotowane w ich aktach urodzenia i małżeństwa oraz w dokumentach innych osób, na które zmiana się rozciąga. Decyzja prefekta pozostaje w zawieszaniu do momentu jej wpisania do ksiąg stanu cywilnego. Zatem dopiero odpisy aktów stanu cywilnego z adnotacją o zmianie uprawniają do dalszych czynności cywilnoprawnych np. wymiany dokumentów.

Od negatywnej decyzji prefekta przysługuje odwołanie nadzwyczajne – do Prezydenta Republiki (120 dni od otrzymania postanowienia) lub zwykłe – do właściwego sądu administracyjnego w ciągu 60 dni od daty otrzymania postanowienia.

PODSUMOWANIE

W państwach Unii Europejskiej procedura zmiany imienia i/lub nazwiska opiera się na następujących aktach prawnych: ustawa o zmianie nazwisk (Austria, Dania, Polska, Szwecja), dekret (Francja, Hiszpania), dekret prezydenta (Włochy), rozporządzenie z mocą ustawy (Węgry), kodeks cywilny (Holandia, Niemcy), kodeks stanu cywilnego (Portugalia).

²² <http://www.deedpoll.org.uk/> [dostęp 20 czerwca 2012].

²³ Decreto Del Presidente Della Repubblica 13 marzo 2012, n. 54. Regolamento recante modifica delle disposizioni in materia di stato civile relativamente alla disciplina del nome e del cognome prevista dal titolo X del decreto del Presidente della Repubblica 3 novembre 2000, n. 396. (12G0076); <http://gazzette.comune.jesi.an.it/2012/108/1.htm> [dostęp 20 czerwca 2012].

W 11 analizowanych krajach (Austria, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Polska, Portugalia, Szwecja, Węgry, Włochy) ustawodawca przewidział katalog powodów dających urzędowi podstawę do odrzucenia wniosku lub wydania zezwolenia na zmianę imienia i/lub nazwiska. Najczęściej powtarzające się ustawowe powody umożliwiające zmianę nazwiska to: zawarcie związku małżeńskiego, rozwód, uznanie ojcostwa, dodanie nazwiska przodków, przyjęcie nazwiska rodziców adopcyjnych, ośmieszające lub obraźliwe brzmienie dotychczasowego nazwiska, nazwisko bardzo popularne. Powodem odmowy wydania zgody na zmianę nazwiska są najczęściej wnioski o zmianę na nazwisko historyczne, obdarte silnym kontekstem emocjonalnym mogące sugerować

bezpośrednie pokrewieństwo ze znanym zasłużonym lub historycznym rodem.

Procedura zmiany nazwiska w większości analizowanych krajów związana jest z koniecznością podania we wniosku powodów takiej zmiany wraz z uzasadnieniem. Bez podania przyczyn można złożyć wniosek w Austrii i Danii. Fakt bycia osobą karaną lub odbywającą karę więzienia nie uniemożliwia zmiany nazwiska. Na przykład w Niemczech jednym z ustawowo uznanych tzw. ważnych powodów zmiany nazwiska może być wsparcie procesu resocjalizacji osoby, która popełniła przestępstwo i posiada rzadkie lub charakterystyczne nazwisko, które za pośrednictwem mediów utrwaliło się w pamięci społeczeństwa.

Zespół redakcyjny:

Grzegorz Gołębiowski (redaktor naczelny), Adrian Grycuk (sekretarz redakcji; tel. +48 22 694 20 69,
e-mail: adrian.grycuk@sejm.gov.pl), Dobromir Dziewulak, Piotr Russel, Piotr Chybalski
Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, ul. Zagórna 3, 00-441 Warszawa